

KESKI-SUOMEN
SAIRAANHOITOPIIRI

LONKAN TEKONIVELLEIKKAUS

Potilaan opas

LONKAN TEKONIVELLEIKKAUS

YLEISTÄ

Lonkan tekonivelleikkaukseen on yleensä syynä nivelen kuluminen ja siitä johtuvat kivut ja liikerajoitukset. Kulumisen syitä ovat nivelrikko, reuma, tulehdus, jokin tapaturma tai synnynnäinen epämuodostuma. Tekonivelleikkauksen tavoitteena on liikkumisen helpottaminen, kivun poistaminen, toimintakyvyn palauttaminen mahdollisimman hyväksi ja elämänlaadun parantaminen.

Leikkauksessa kulunut nivel korvataan tekonivelellä. Luun laadun salliessa käytetään tekonivelmallia, johon luu kasvaa kiinni. Kun potilas on iäkäs, on luun laatu yleensä haurasta ja silloin laitetaan mielellään sementoitava tekonivel. Sen pysyvyys hauraassakin luussa on hyvä. Liukupintamateriaaleina on silloin metalli vastaan erittäin kova muovi. Nykyiset kovetetut muovit kestävät merkittävästi kulumatta 15-20 vuotta. Jos kestävyys tulisi ylittää edellinen, käytetään metalli- tai keraami-pinnoitteisia tekonivelmalleja. Lisäksi erittäin valikoidusti ortopedin harkinnan mukaan voidaan lonkkaan asentaa pinnoitetekonivel, joka leikkauks-

tekniikaltaan on omaa luuta säästävä.

Leikkaus tehdään selkäpuudutuksessa tai nukutuksessa ja kestää 1–2 tuntia.

Lonkan tekonivelleikkauksia tehdään ortopedian osastolla 21. Leikkauksajankohdan lähestyessä Teidät kutsutaan ensin leikkausta edeltävälle tutkimus- ja ohjauskäynnille osastolle, jolloin yleensä on tiedossa myös leikkauspäivä. Tämän tutkimuspäivän aikana tapaatte leikkaavan ortopedin, sairaanhoitajan, fysioterapeutin ja Teistä otetaan uudet röntgenkuvat. Silloin keskustellaan leikkaukseen liittyvistä asioista, varmistetaan leikkaukselpoisuutenne, tarkastetaan ihon kunto ja suunnitellaan leikkaus. Tutkimus- ja ohjauskäynnille voitte tulla yhdessä läheisenne kanssa. Kutsukirje sisältää tarkemmat ohjeet osastolle saapumisesta.

Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa Teitä valmistautumaan sekä tekonivelleikkaukseen että sen jälkeiseen kuntoutumiseen. Lukekaa siis tarkoin tämä kirjanen ja toimikaa annettujen ohjeiden mukaan.

Kuvassa lonkan sementillinen tekonivel.

Kuvassa lonkan sementitön tekonivel.

*Kuvassa lonkan pinnoite-
tekonivel.*

Onnistunut tekoniivelleikkaus vaatii perusterveydenhuollon, poliklinikan, osaston ja potilaan hyvää ja luottamuksellista yhteistyötä. Se antaa tulokseksi kivuttoman ja hyvin toimivan nivelen.

OHJEITA LONKAN TEKONIVELLEIKKAUKSEEN VALMISTAUTUVALLE

Lonkan tekoniivelleikkaus on vaativa leikkaus, siksi yleisvoiminnin tulee olla sellainen, että kestät leikkauksen ja jälkihoidon. Perussairauksien, kuten reuman, diabeteksen, astman, sydän- ja verisuonisairauksien ja kroonisten ihosairauksien on oltava mahdollisimman hyvässä hoitotasapainossa ennen leikka-

usta. Teidän tulee käydä terveyskeskuksessa kartoittamassa terveydentilanteenne ja tarvittaessa hoidattaa sairaudet kuntoon.

RAVITSEMUS, NAUTINTO- AINEET JA LÄÄKEHOITO

Monipuolinen ravinto ja riittävä nesteiden nauttiminen ennen leikkausta ja leikkauksen jälkeen edistävät toipumistanne.

Mikäli teillä on ylipainoa, teidän olisi hyvä pyrkiä laihduttamaan. Huomattava ylipaino lisää leikkauriskejä ja hidastaa toipumista. Tarvittaessa paikkakuntanne terveyskeskus antaa Teille laihdutus- ja ruokavalio-ohjeita.

Tupakointi heikentää verenkiertoa ja kudoshapetusta ja vaikuttaa leikkaushaavan paranemiseen ja infektioriskiin. On suotavaa, että lopetatte tupakoinnin hyvissä ajoin ennen leikkaukseen tuloa. Lopettamisen tukena voitte käyttää nikotiinilaastaria tai -purukumia. Olemme savuton sairaala.

Alkoholin runsas käyttö tulee lopettaa myös hyvissä ajoin ennen leikkausta. Vieroitusoireet vaikeuttavat leikkauksesta toipumista ja kuntoutumista.

Jos Teillä on Primaspan (Aspirin, Disperin), Plavix tai Marevan lääkkeenä, niiden tauottaminen leikkausta varten sovitaan leikkausta edeltävällä tutkimus- ja ohjauksikäynnillä. Jos Plavix on määrätty vain määräaikaisesti, leikkausta siirretään, kunnes lääke on lopetettu kokonaan.

SUUN JA HAMPAIDEN HOITO

Suu ja hampaat tulee hoitaa hyvissä ajoin ennen leikkausta. Hammaslääkärillä käynti on tarpeen siinäkin tapauksessa, että Teillä on hammasproteesit. Ikenissä ja muualla suussa voi olla piilevänä tulehduspesäkkeitä, joiden havaitseminen vaatii sekä tutkimuk-

sen että röntgenkuvauksen. Myös hampaattomat leuat tulee kuvata. Poliklinikalta saatte ohjauksen hammaslääkärille hakeutumisesta.

Terve suu parantaa tekonivelleikkauksen onnistumismahdollisuutta.

LIIKUNTA

Mahdollisimman hyvä yleiskunto helpottaa toipumistanne leikkauksesta. Liikkukaa päivittäin vointinne mukaan. Pitäkää huolta myös lonkan liikkuvuudesta. Saadaksenne harjoitusohjeita ottakaa yhteyttä kotipaikkakuntanne terveystieteiden keskuksen fysioterapeutteihin. Heiltä saatte myös lainaksi leikkauksen jälkeen tarvittavia apuvälineitä ja ohjausta niiden käytössä.

Lonkan tekonivelleikkauksen jälkeen tarvitsette kotiin kävelyapuvälineen (kyynärsauvat tai rollaattori) ja sukanvetolaitteen.

Uusintaleikkauksen jälkeen saatetaan antaa lonkkaan liikerajoituksia, joiden takia apuvälinetarve katsotaan erikseen.

TULEHDUSTEN HOITO JA EHKÄISY

Tekonivel on vierasesine elimistössä ja tulehdukset voivat altistaa tekonivelinfektioille. Siksi on tärkeää, että kaikki tulehdussairaudet ja tulehdusten synty estetään. Mikäli epäilette, että Teillä on jokin hoitoa vaativa tulehdus, ottakaa yhteys omaan terveystieteeseen tarvittavan hoidon saamiseksi.

Virtsatietulehdukselle on ominaista tihtynyt virtsaamisen tarve ja kirvely virtsatessa. Se voi olla myös piilevänä, jolloin Teillä ei ole oireita. Virtsatietulehdus pitää hoitaa ennen leikkausta. Virtsatulehdusta voitte ehkäistä runsaalla juomisella ja pukeutumalla lämpimästi.

Ennen leikkausta ihon tulee olla kunnossa. On vältettävä ihon haavautumista, ihokarvojen poistamista ja ihon hankaamista. Leikkausesteitä voivat olla finnit, tulehtuneet ihottumat, säärihaavat, naarmut ja ruvet. Kainalot, rinnanaluset ja nivustaipeet eivät saa olla hautuneet. Varpaanvälien on oltava ehjät ja kynsisieni tulee hoitaa leviämisen ehkäisemiseksi. Huolehtikaa ihon kunnosta pesun, rasvausten ja varvasvälien tuuletusten avulla. Jalkojenhoitaja voi tarvittaessa tarkistaa jalkojenne kunnan ja antaa hoito-ohjeita.

HUOMIOITAVAA

Leikkauksen jälkeen saattaa kehittyä laskimotukos, joka vaatii erityisen hoidon. Sen ehkäisemiseksi Teille aloitetaan osastolla lääke, joka jatkuu myös kotona. Laskimotukosta ennaltaehkäistään myös alaraajojen pumppaavilla liikkeillä ja liikkumalla.

Lonkan tekonivel saattaa mennä sijoiltaan etenkin alussa, jolloin pehmytkudokset eivät ole vielä parantuneet. Sen vuoksi on tärkeää noudattaa annettuja asentorajoituksia. Tarkemmat ohjeet annetaan osastolla. Sijoiltaan mennyt lonkka tulee äkkiä kipeäksi, raaja lyhentyä eikä liiku normaalisti. Sijoiltaan meno hoidetaan sairaalassa.

Tulehdusten estämiseksi Teille annetaan leikkauksen yhteydessä suonensisäistä antibioottilääkitystä. Tästä huolimatta leikkaukseen liittyy pieni bakteeritulehdusriski. Tekoniveleen tulehdus leviää harvoin. Silloin tekonivel joudutaan poistamaan. Useimmiten tekonivel voidaan myöhemmin asentaa uudelleen eikä merkittävää haittaa aiheudu.

Leikkauksen jälkeen jalkoihinne voi tulla pientä pituuseroa (1–2 cm),

joka tarpeen vaatiessa korjataan kengänkorotuksella tai tukipohjallisella.

LEIKKAUKSEN JÄLKEEN

Luustoon kohdistuvat leikkaukset voivat aiheuttaa voimakasta kipua, jota hoidetaan säännöllisellä kipulääkityksellä. Kipua ja turvotusta lievitetään myös kohoasennolla ja kylmäpakkauksilla. Toipumisen kannalta hyvä kivunhoito on tärkeää. Kertokaa siis rohkeasti mahdollisesta lisäkipulääkkeen tarpeesta.

Ortopedian osastolla olette leikkauksen jälkeen 3–5 päivää. Uusintaleikkauksen jälkeen hoitoaika sovitaan yksilöllisesti. Tarvittaessa jatkohoito järjestetään terveyskeskuksen vuodeosastolle.

Ompeleet tai hakaset poistetaan haavalta 10–14 päivän kuluttua leikkauksesta. Haavalla voi olla myös sulavat ompeleet, jolloin niitä ei tarvitse poistaa. Haavahoito-ohjeita saatte osastolla ollessanne ja kotiutuessa. On erittäin tärkeää noudattaa kotona annettuja ohjeita. Jos haavan paranemisessa on ongelmia, ottakaa yhteyttä suoraan ortopedian osastolle, jotta erikoislääkäri voi suunnitella tarvittavan hoidon.

KUNTOUTUS

Oma aktiivinen ote leikkauksesta toipumiseen ja kuntoutumiseen on tärkeää hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi.

Tärkeintä on, että opitte kävelemään apuvälineiden avulla ja selviydytte päivittäisistä askareistanne. Osastolla teille ohjataan yksilölliset liikeharjoitukset. Kotona jatkatte sairaalasta saatujen ohjeiden mukaan. Ottakaa leikkauksen jälkeiseen kipuun tarvittaessa särkylääkettä. Mahdolliseen turvotukseen auttaa sivelyhieronta, kylmä ja kohoasento.

AUTOLLA AJAMINEN

Niin kauan kuin käytätte sauvoja, suositellaan, että ette aja autoa.

SUKUPUOLIELÄMÄ

Tekonivel ei yleensä vaikuta sukupuolielämään. Haava-alueen hankautumista on vältettävä haavan paranemisen ajan.

SEURANTA

Ensimmäinen seurantakäynti on kirurgian poliklinikalla kolmen kuukauden kuluttua leikkauksesta. Sen jälkeen seurannat tapahtuvat kirurgian poliklinikalla tai terveyskeskuksessa sopimuksen mukaan.

KOTIOLOJEN JÄRJESTELY

Suunnitelkaa hyvissä ajoin, miten tulette selviytymään kotona. On hyvä miettiä valmiiksi esim. ruoanlaitto, kaupassakäynti, siivoaminen ja saatteko apua omaisilta näihin toimiin vai tarvitsetteko ulkopuolista apua.

Osastolla sosiaalityöntekijä ohjaa Teitä kotiutus- ja sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa. Sosiaalityöntekijän puhelinnumero on (014) 2691 555.

HYVÄ TIETÄÄ

Tekonivel on vierasesine ihmisen elimistössä. Tämä asia Teidän tulee muistaa jatkossakin, kun tekonivel on osa normaalia elämää.

Siksi myös leikkauksen jälkeen on tärkeää tulehdusten ennaltaehkäisy sekä hoito, koska tekoniiveen voi tulla myöhemmin tulehdus muualta elimistöstä. Kun teille suunnitellaan hammastoitmenpiteitä tai esim. polikliinisiä täyhystystoitmenpiteitä, kertokaa hoitavalle lääkärille tekoniivelestänne.

Suurella osalla leikatuista potilaisista tekonivel toimii hyvin. Jos nivel

toimii mielestänne huonosti tai siinä on pitkään jatkuvaa itsepintais-ta kipua, ottakaa yhteyttä ortopedian poliklinikalle tai endoproteesihoitajaan.

Painonhallinta on tärkeää tekoniiveen pitkäaikaispysyvyyden kannalta. Runsas ylipaino lyhentää tekoniiveen käyttöikää.

Tekonivel saattaa hälyttää metallinilmaisimissa. Mahdollisen hälytyksen syy selvitetään. Mitään ongelmia näissä tarkastuksissa ei ole.

Ortopediaosastolla toimii endoproteesihoitaja, jonka puoleen voitte kääntyä kaikissa tekoniivelasioissa sekä ennen että jälkeen leikkauksen. Hänet tavoittaa puhelimitse arkipäivisin klo 8.00–9.00 puh. (014) 269 1021, tai 044 7021 021

Tekonivelleikkauksista saatte tietoa Suomen Nivelyhdistys ry:ltä osoitteesta www.niveltieto.net. Lisätietoa saatte myös Jyväskylässä toimivasta Nivelpiiri-vertaistukiryhmästä. Sen järjestämissä tilaisuuksissa voi tavata samassa tilanteessa olevia.

YHTEYSTIEDOT

Ortopedian poliklinikka (014) 269 1427 klo 9.00-12.00

Jonotiedustelut puh. (014) 269 2750 maanantai ja keskiviikko

klo 13.00 - 15.00

Osasto 21 puh. (014) 269 1036

Endoproteesihoitaja puh. (014) 269 1021 tai 044 7021021 klo 8.00 - 9.00

Omia muistiinpanoja ja kysymyksiä henkilökunnalle

Työryhmä:

Endoproteesihoitaja Päivi Salonen, sairaanhoitaja Tuulikki Viinikainen, fysioterapeutti Päivi Häkkinen ja ortopedit Maija Pesola ja Esa Anttila

Hyväksyjät:

Ylihoitaja Kristiina Hovikoski ja yllä lääkäri Maija Pesola